Els orígens del pastoralisme intensiu i la creació de paisatges culturals al nordest de la Península Ibèrica

Investigador/es principal/es:: Hèctor A. Orengo (University of Sheffield-URV) i Josep M. Palet
Investigador/es participante/s: Santiago Riera (SERP-UB), Paul Halstead (University of Sheffield), Magí Miret (Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya), Arnau Garcia, M. Jesús Ortega i Tània Polonio
Investigador/es colaborador/es: Sílvia Valenzuela (University of Sheffield)
Fechas: 01/01/2014 - 31/12/2017

El pastoralisme ha jugat un paper decisiu en la formació humana dels paisatges de muntanya. Episodis de desforestació antropogènica de la muntanya amb el propòsit de crear i mantenir zones de pasturatge, s'han documentat des del Neolític Mitjà (Orengo 2010). Tot i que aquests episodis de desforestació s'han atribuït a activitats pastorals locals de petita escala amb un impacte restringit, van provocar canvis en el paisatge de llarga durada (Ejarque 2013), el que demostra la importància del pastoralisme en la configuració dels paisatges culturals de muntanya actuals. Una de les expressions més importants de pastoralisme intensiu és el desenvolupament de la transhumància. La transhumància estacional de llarga distància, implica el moviment dels ramats i pastors entre les pastures d'estiu a la muntanya i les d'hivern a les terres baixes. Aquest tipus de transhumància es troba ben documentada des de l'època medieval i, com molts estudis han indicat, ha contribuït substancialment a la configuració dels paisatges culturals de la Mediterrània (Barker 1995, Orengo et al. 2008). No obstant això, la comprensió de les causes ecològiques i culturals i les conseqüències del pastoralisme transhumant Mediterrani és limitada a causa de, en primer lloc, un enfocament d'investigació tradicionalment basat als texts sense l'adopció d'estudis integrats multidisciplinaris, i en segon lloc, a les controvèrsies relatives a la seva antiguitat.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

L'àrea d'investigació se centra en una petita zona del massís del Garraf d'uns 30 km2. La importància de les activitats de pasturatge de bestiar oví i cabrí al massís del Garraf s'ha identificat a la cova de Can Sadurní des del Neolític fins a l'època romana (Edo et al. 1986, 35). Registres regionals palinològics (Riera 2003) i les anàlisis antracològiques realitzades a l'àrea són suggestius d'un procés de degradació dels boscos que afecta el massís del Garraf al llarg d'aquest ampli període. L'activitat humana (agrícola i ramadera) ha estat reconeguda com una important força impulsora darrere d'aquest procés (Riera 2003; Riera 2005). En suport d'aquesta hipòtesi la discussió s'ha centrat en l'adscripció cultural i cronològica dels grans recintes de pedra seca que es troben en algunes de les carenes del Garraf. La proximitat dels tancats als assentaments ibèrics documentats al Garraf juntament amb la seva vinculació a les rutes de trànsit (documentats en l'època medieval com rutes de transhumància) implica l'ocupació simultània i complementària. En conseqüència, semblaria que aquesta zona podria haver estat fortament integrada a la gestió regional de l'economia ramadera ibèrica.

Aquest projecte està dissenyat per fer front a dos grups de preguntes de recerca de llarga durada sobre el desenvolupament dels paisatges culturals de muntanya i el paper del pastoralisme intensiu en aquest:

1. Interaccions home-medi: En quin grau el pastoralisme intensiu pot relacionar-se amb les primeres modificacions a gran escala dels paisatges mediterranis de muntanya? Són la desforestació a gran escala i la creació de les pastures de muntanya una condició prèvia per al desenvolupament de la transhumància de llarga distància o són, per contra, conseqüència del pastoralisme intensiu desenvolupat en aquestes àrees?

2. Qüestions temporals i culturals: Quan es documenten per primera vegada aquests impactes relacionats amb el pasturatge a gran escala i en quina mesura es troben relacionats amb el sorgiment de les economies de mercat, considerats per Halstead i altres com a requisit previ per al desenvolupament del pastoralisme intensiu?